

Elementarz do nauki rysunku

Wprowadzenie

Grafika jest podstawowym, międzynarodowym językiem współczesnego społeczeństwa. Rozumienie tego języka, w dostępnym dla dziecka niewidomego zakresie, jest mu niezbędne. Nauka czytania rysunków i rysowania, staje się więc koniecznością.

Metodyka nauczania rysunku i rysowania.

Przygotowanie odpowiedniego rysunku wypukłego wymaga wiedzy tyflogicznej. Umiejętność dotykowego czytania takiego rysunku, a następnie samodzielnego rysowania przez dziecko niewidome, wymaga właściwego, metodycznego nauczania.

Wprowadzenie w grafikę dotykową.

Dziecko niewidome, jak każde dziecko, chętnie rysuje i czyta rysunki, jeśli ma do tego okazję. Nie nauczy się jednak czytania rysunków spontanicznie, przy okazji. Grafika dotykowa i rozumienie jej treści jest dla dziecka niewidomego o wiele trudniejsze, niż oglądanie kolorowych rysunków czy ilustracji dla dziecka widzącego.

Czytanie dotykiem rysunków wypukłych, nie przebiega też analogicznie, do oglądania rysunków wzrokiem. Poznanie wzrokowe przedmiotów, otoczenia, grafiki jest poznaniem globalnym, całościowym.

Poznanie dotykiem, jest poznaniem analitycznym - dotyka się kolejno części przedmiotu lub grafiki. Dziecko niewidome nie ujmuje więc jednocześnie całego rysunku, ale czyta fragment po fragmencie, a całość musi utworzyć w wyobraźni. Poza tym, przedmiot oglądany obejmującym dotykiem palców, dłoni czy ramion, nie jest dla dziecka podobny do rysunku czytanego końcami palców.

Dziecko niewidome potrzebuje więc pomocy i wprowadzenia w grafikę. Rysunki, muszą być przystosowane do możliwości odbioru przez osoby niewidome, a nie tylko przetworzone do postaci wypukłej. Dziecko można uczyć grafiki dopiero wtedy, gdy ma ono wyobrażenia przedmiotów ze swego otoczenia, rozpoznaje je.

Przestrzeń w zasięgu rąk dziecka.

Naturalnym widnokregiem dziecka niewidomego jest przestrzeń w zasięgu jego rąk. Dlatego uczymy nazw przedmiotów, podając mu je do ręki lub nazywając, gdy je spotka.

Spotykane kolejno przedmioty dziecko spostrzega jako istniejące wcześniej, bo widziało je przedtem lub istniejące później, bo spotka je potem, czyli w przyszłości.

Zatem istotne jest prawidłowe nazywanie relacji przestrzennych, takich jak: dalej, bliżej, obok, naprzeciwko w obszarze dostępnym jednocześnie, bez przemieszczania się. Wtedy dziecko zacznie odróżnić relacje przestrzenne od relacji czasowych: potem, przedtem, wcześniej, teraz, później.

Uświadomienia wymaga również nazywanie kierunków w przestrzeni: pionowy, poziomy. Dziecko powinno najpierw odróżniać przedmioty pionowe, takie jak: nogi stołu, krawędzie mebli, ściany oraz rozpoznawać linie i płaszczyzny poziome i pochyłe w otaczającej go przestrzeni. Powinno ustawić długopis, rysownicę, książkę pionowo, poziomo, pochyło, by potem oglądać, w jaki sposób przedstawione jest to na rysunku.

Rola Elementarza do nauki rysunku.

Elementarz do nauki czytania rysunku ma wprowadzić dziecko w umiejętność czytania grafiki wypukłej. Uwzględniając poszczególne etapy uczenia, proponuje rysunki i ćwiczenia zaadaptowane i zredagowane do czytania dotykowego, uszeregowane według stopnia trudności. Tytuły, objaśnienia, pytania skierowane do dziecka mają służyć ukierunkowaniu czytania i wzbudzeniu zainteresowania, a także oswojeniu ze słowami określającymi kształty na rysunku i relacje między częściami rysunku.

Tom I „Linie i figury” uczy rozumienia przestrzenności arkusza, określania: lewa-prawa; bliżej-dalej, przy brzegu, w rogu, pomiędzy, w środku, niżej-wyżej (w realnej przestrzeni); oraz rozpoznawania i nazywania linii, podstawowych figur, rozróżniania faktur i deseni.

Tom II „Przedmioty” kształci umiejętność rozpoznawania pojedynczego obiektu w trzech rzutach, nazywanych „widokiem” z przodu, z boku i z góry; rozumienia konwencji „w przekroju” i planu w małej, bliskiej dziecku przestrzeni.

Tom III „Ludzie i zwierzęta” pozwala rozpoznawać i nazywać związek pomiędzy sylwetką przedstawioną na rysunku wypukłym a rzeczywistym obiektem. Uczy orientacji w przestrzeni własnego ciała i relacji przestrzennych pomiędzy obiektami. Wspomaga to rozwój wyobraźni przestrzennej i pojęć przestrzennych, przygotowując tym samym do odbioru informacji słownej i graficznej o nowych lub nieznanach obiektach.

Praca z Elementarzem drogą do odkrywania świata.

Na początkowym etapie nauki czytania rysunków wypukłych, dziecku powinna towarzyszyć osoba dorosła, rodzice lub pedagog, nawet wówczas, gdy

dziecko czyta już teksty samodzielnie. Z Elementarza mogą korzystać też dzieci nie umiejące jeszcze czytać. Osoba towarzysząca zadaje pytania, rozszerza, czy też uzupełnia je o własne, albo podejmuje pytania dziecka.

Rozmowa, potwierdzenie, objaśnienia lub korekta uczynią czytanie bardziej atrakcyjnym, dodadzą pewności siebie i pomogą dziecku w zrozumieniu niektórych pojęć, takich jak: przy brzegu, w rogu, pomiędzy, wyżej, w środku i podobnych. Praca z Elementarzem stanie się okazją do coraz pełniejszego odkrywania świata i rozumienia języka osób dorosłych i widzących. Dla dziecka będzie to radością większą, niż najciekawsza bajka.

Etapy nauki rysunku wypukłego.

1. Zapoznanie się z arkuszem papieru i systematycznym, metodycznym czytaniem oglądanej powierzchni.

Naukę rysunku rozpoczynamy od dokładnego zbadania arkusza papieru. Dziecko powinno rozróżniać dłuższe i krótsze brzegi arkusza, wskazać bliższy i dalszy, lewy i prawy brzeg i róg arkusza leżącego przed nim. Powinno umieć umieścić żeton lub małą zabawkę przy określonym brzegu i w określonym rogu, na przykład przy prawym bliższym, lewym dalszym. Powinno też poznać umowne pojęcia takie jak: u dołu kartki, u góry kartki. Ćwiczenia te mają uświadomić dziecku przestrzenność arkusza.

2. Rozpoznawanie na rysunku linii i figur geometrycznych.

Następnym etapem jest uczenie systematycznego, dotykowego czytania powierzchni arkusza rysunkowego oraz rozpoznawania na rysunku wypukłym linii i figur, nazywania ich, określania ich położenia.

3. Tytuł rysunku i swobodne oglądanie całości arkusza.

Przed rozpoczęciem oglądania rysunku dziecko powinno wiedzieć, co będzie oglądało, ułatwi to rozumienie treści. Zarówno oglądanie przedmiotu, jak i czytanie rysunku, dziecko niewidome musi zacząć od zbadania całości. Nie należy wówczas prowadzić rąk dziecka, ale pozwolić na swobodne i samodzielne oglądanie i poznawanie, tak by objęło wyobraźnią całość.

Pomóc można poprzez objaśnienia słowne oraz zachęcanie, by nazywało wszystko, co dostrzega.

Dziecko powinno objąć cały arkusz wszystkimi palcami obu rąk, przesuwając ręce od dalszego (górnego) brzegu arkusza ku sobie. Taki ogląd orientuje pobieżnie w całości, pozwala rozpoznać, czy na arkuszu umieszczono jeden rysunek, czy więcej. Oglądnięcie rysunku „z góry na dół” przygotowuje też do objęcia wyobraźnią całej jego treści.

Dopiero po obejrzeniu całości rysunku należy w sposób systematyczny czytać poszczególne jego części. Dziecko powinno opowiadać co dostrzega na rysunku i jak to rozumie. Słowne określanie figur, relacji przestrzennych, rozpoznawanie i nazywanie przedmiotów, ich sylwetek przedstawionych za pomocą grafiki rozszerzy zarówno kompetencje językowe jak i graficzne dziecka.

4. *Uczenie i poznawanie dostępnych dla dotyku konwencji graficznych.*

Kolejnym etapem jest uczenie rozumienia dostępnych dla dziecka niewidomego konwencji graficznych: widok z przodu, z boku, z góry, plan, przekrój przedmiotu. Poznawanie graficznej reprezentacji należy łączyć z oglądaniem konkretnego przedmiotu. Pozwoli to zrozumieć związek między przedmiotem a jego reprezentacją. Najłatwiej to uzyskać, ucząc dziecko równocześnie rysowania i czytania rysunków w danej konwencji. Najlepszym wprowadzeniem w grafikę jest rysowanie i czytanie rysunków przedmiotów, z którymi dziecko spotyka się w życiu codziennym. Konwencji planu można zacząć uczyć od planu nakrycia do posiłku.

Tak prowadzona nauka rysunku pomoże dziecku to w opanowaniu wyobraźnią przestrzeni otoczenia, poczynając od tej bliskiej dziecku, codziennej, aż po przestrzeń geograficzną.

Radość i ekspresja twórcza.

Łączenie oglądania przedmiotów i relacji pomiędzy nimi z oglądaniem rysunków wypukłych i samodzielnym rysowaniem na folii dostarczy dziecku wiele radości i wyzwoli jego twórczą ekspresję, a pedagogom pomoże zorientować się w stopniu opanowania przez nasze dziecko konwencji graficznych i pojęć przestrzennych.

Życzymy dobrej zabawy i twórczej pracy z dziećmi.

s. Benita Hadamik i s. Elżbieta Więckowska

Pełniejsze opracowanie dydaktyczne tego zagadnienia zawiera książka pod tytułem „Nauczanie dzieci niewidomych rysunku, przewodnik dla nauczyciela”, Laski 2008, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, opracowana przez zespół: Anna Chojcka, Marian Magner, Elżbieta Szwedowska, s. Elżbieta Więckowska FSK.